

O »NEKADAŠNJEM MOSTU« IZMEĐU KRKA I KOPNA

Danilo Klen

U posljednje su se vrijeme opet pojavila mišljenja da je između otoka Krka i kopna nekada postojao most. Prema jednom autoru taj je most »vjerojatno povezivao« otok s kopnom u 15. stoljeću, prema drugom most je bio sagrađen na mjestu »gdje se otok najviše približio hrvatskom kopnu«, i to prije 1480. godine, a prema trećem je po zapisima mletačkog poslanika Antuna Vinciguere iz godine 1481. most s Krka vodio na kopno.

Kad bi te vijesti bile temeljene na izvorima, bio bi bez sumnje doveden u pitanje primat budućih graditelja krčkog mosta.

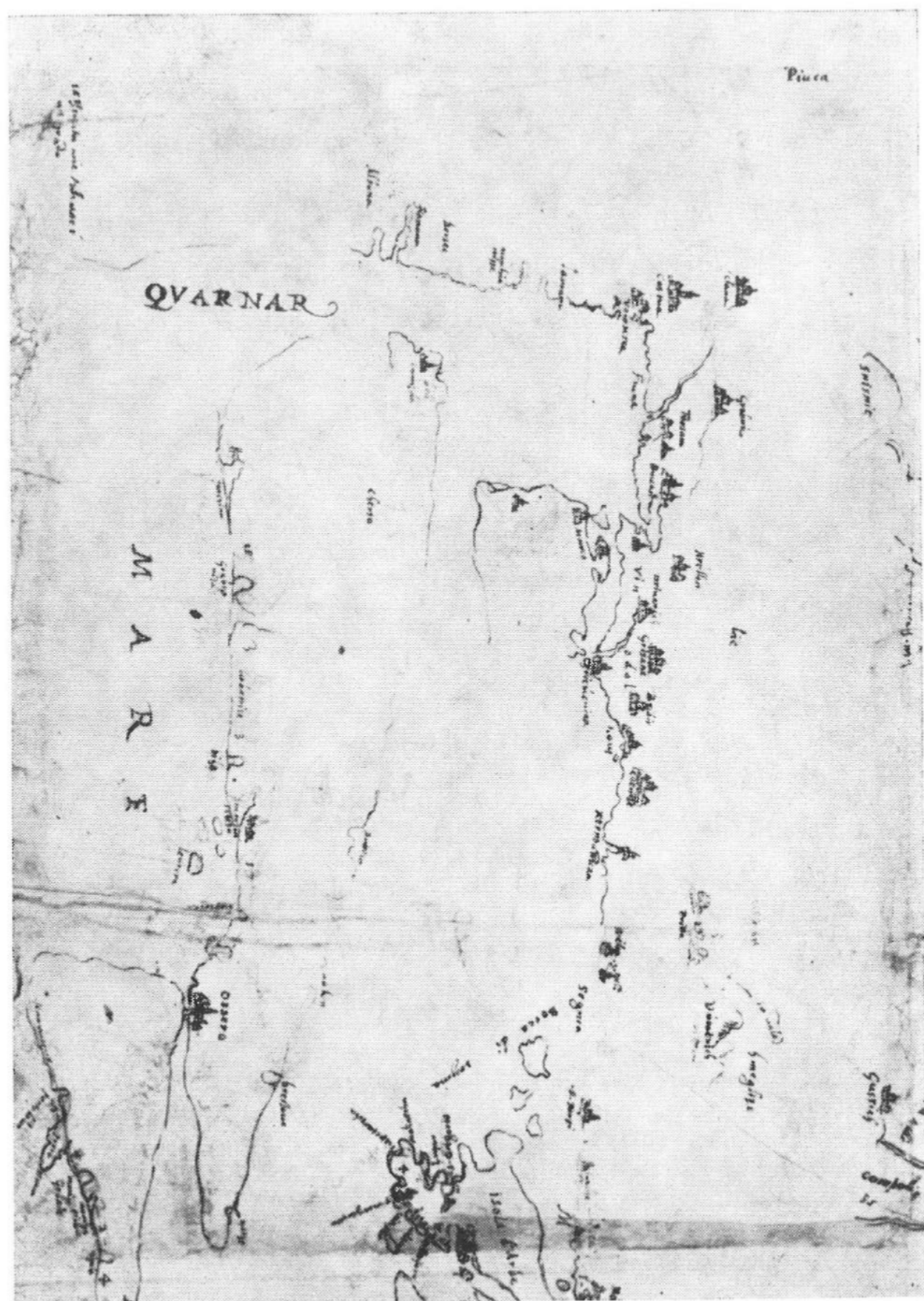
Dvojica ovih autora pozivaju se u krajnjoj liniji na isti izvor, na pismo jednog mletačkog poslanika, ali i treći svoju tvrdnju izvodi iz tog istog izvora. Na taj način, pozivajući se na autoritet važnog mletačkog funkcionera, autori stvaraju prividan dojam fundiranosti i temeljitosti svojeg kazivanja.

Treba zato temeljito razmotriti navedene vijesti o mostu.

I

Svezak 1. Krčkog zbornika iz godine 1970. sadrži dva članka navedenih autora s viješću o mostu između otoka Krka i kopna. U članku pod naslovom »Geografski položaj otoka Krka« Ratimir Kalmeta kaže ovako: »*Otok Krk je sa susjednom obalom vjerojatno u XV st. povezivao most.*« Autor ne navodi izvor za takvu vijest¹. No, po napomeni o vremenu postojanja mosta »vjerojatno u XV st.«, držim da se i Kalmeta poslužio istim Vinciguerinim izvještajem iz osamdesetih godina tog stoljeća.

Mnogo opširnije o postojanju krčkog mosta u istom svesku Krčkog zbornika piše Stjepan Frančišković. U članku »Mletačko gospodarenje šumama otoka Krka«,² pišući o sjeverozapadnoj strani otoka Krka, Fran-

Sl. 1. Isječak iz lista 98 crteža kartografa Ivana Klobučarića iz Dubašnice

čišković spominje mišljenje V. Klaića da je taj dio otoka nekad bio na glasu poradi svojih šuma, iz kojih su Mlečani izvozili lijes za potrebe svoje ratne flote, pa dalje kaže ovo: »Međutim, manje je poznato da je već prije 1480. god. upravo u tom dijelu, gdje se otok najviše približio hrvatskom kopnu, bio izgrađen most preko mora, koji je spajao Krk s Vinodolom preko tzv. Burnog kanala (negdašnji kanal »Maltempo«). To znači da je već u doba frankopanskog gospodstva postojao živ saobraćaj s kopnom, jer se inače ne bi pristupilo svladavanju tako velike prepreke saobraćaja kao što je tjesnac kod današnje Kraljevice. Svjedočanstvo o postojanju tog mosta iznosi glasoviti A. Vinciguerra, koji je poznat po najstarijem opisu otoka Krka. On u jednom svom pismu, upućenom na nekog svog prijatelja (*Lettera scritta per il segretario Vincivera ad un suo amico*) 1481. godine, između ostalog, piše:¹⁵

'... et stringesi (Vegla) cum la terra ferma in una punta per distantia di mezo miglio.'«

I dalje nastavlja Frančišković: »Nije poznato kad je taj most srušen. Svakako, on nije bio potreban mletačkoj privredi. Potrebno je pak naglasiti da je to dosad jedini historijski poznat slučaj povezivanja Krka s kopnom. Tek se danas, u najnovije vrijeme, počinju izrađivati projekti za izgradnju mosta na gotovo istom mjestu gdje je postojao prije pet vjekova.«

Bilješka (15) spomenuta u navedenom tekstu glasi:

»15 Isti, n. dj. str. 32 (Op. Klen: Vjekoslav Klaić: Krčki knezovi Frankopani, Matica Hrvatska, Zagreb 1901.) navodi da je u srednjem vijeku vodio preko kanala Maltempo most s otoka Krka na kopno u Vinodol. Gornji je citat uzet iz djela Šime Ljubića, *Commissiones et relationes venetae*, Zagreb MSHSM 1877—1880, str. 92.

Razumljivo je da se ovdje ne radi o mostovnoj konstrukciji današnjeg tipa, već vjerojatno o neke vrste primitivnom trajektu, koji je vezivao otok s obalom kontinenta. Postoji još i mišljenje da se pod mletačkim izrazom »punta« u citiranom tekstu ima razumjeti izbočina u more (rt, punta). Međutim, pod tom pretpostavkom citirana rečenica A. Vinciguerre gubi svoj smisao.«^{2a}

Eto, toliko i tako opširno Stjepan Frančišković o »mostu« između Krka i kopna.

Nedugo nakon objavljivanja Krčkog zbornika, svezak 1, u riječkom »Novom listu«, u rubrici »Znamo i ne znamo«, I. Flod pod naslovom »Krk je već bio mostom povezan s kopnom«, vjerojatno potaknut navedenim člancima, piše ovako:

»Most, koji se sada planira između otoka Krka i kopna, neće biti prvi most koji će ovaj otok povezivati s kopnom. U srednjem vijeku je preko kanala Tijesno, po zapisima mletačkog poslanika Antuna Vinciguerra iz godine 1481, vodio most koji je Krk spajao s kopnom. Sam kanal (Mala vrata) koji je širok svega šest stotina metara, nekada je bio

Sl. 2. Riječki zaljev 1586. godine; karta obojena vodenim bojama u spisima nutarnjo-austrijske dvorske Komore

plodna dolina koja se protezala sve do Novog Vinodolskog pa su ljudi u to vrijeme prelazili na današnji otok po suhom, iz čega se može zaključiti da Krk i nije od davnina otok, a to neće biti niti ubuduće»³.

II

Istini za volju potrebno je reći da navedeni autori nisu bili prvi koji su se javili s viješću da je otok Krk bio u srednjem vijeku spojen s kopnom.

U našoj historiografiji prvi je bio Vjekoslav Klaić, na koga se poziva i S. Frančišković.

U poznatom djelu »Krčki knezovi Frankopani«, knjiga prva, Zagreb 1901.⁴ Vj. Klaić ističući kako je otok Krk prirodno, historijski, politički i kulturno tijesno povezan s Hrvatskim primorjem, kaže i ovo:

»U srednjem vijeku pače vodio je preko kanala Maltempo most s otoka Krka na kopno u Vinodol.«⁴⁶ (5)

K tome spadajuća primjedba glasi: »⁴⁶Vinciguerra piše: »et stringesi (Vegla) cum la terra ferma in una p o n t a per distantia di mezo miglio« (Commissiones et relationes Venetae I. pag. 92).«

Međutim, autoritet što ga Vjekoslav Klaić uživa kao historiograf ne sprečava današnje hrvatske historičare da se suprotstave nekim njegovim postavkama. To je potrebno pogotovo ako se radi o očitoj pogrešci kao u ovom slučaju. Tim više što se za tom pogreškom povode onda i drugi.

III

Do nespornost je zapravo došlo zbog pogrešnog prevođenja jedne jedine riječi u navedenom tekstu Vinciguerrinog pisma. Radi se o riječi »ponta«.⁶

Kao i većina mletačkih izvještaja i pisana do 19. stoljeća pisanih talijanskim jezikom i Vinciguerrino pismo pisano je venecijanskim dijalektom. U rječniku venecijanskog dijalekta (»Dizionario del dialetto veneziano«) što ga je Giuseppe Boerio objavio u Veneciji, 1856. godine moguće je naći objašnjenje riječi »ponta«:

»PONTA, s f. Punta, L'estremità acuta di qualunque si voglia cosa — Cuspide, direbbesi la punta del pungiglione delle api e simili« ... »

U stotinjak redaka u rječniku posvećenih objašnjavanjima nema ni jedne mogućnosti da se riječ objasni drugačije osim kao oštar vrh i slično.

Kao što vidimo iz Boerija, »ponta« u književnom talijanskom jeziku postaje »punta«. Ova se imenica ženskog roda nalazi u nizu talijanskih dictionara, da spomenem samo autore kao što su N. ZINGARELLI, pa F. PALAZZI i drugi.⁷ U svim tim rječnicima ta riječ uvijek ostaje

imenicom ženskoga roda uvijek u značenju oštar vrh, oštra izbočina. Fernando Palazzi⁸ nakon niza objašnjenja donosi i značenje riječi kao geografskog termina: »T. geogr. sporgenza molto allungata di una costa nel mare: la punta di Santa Maria di Leuca«. Slično i drugi talijanski rječnici¹⁰.

Prema tome, navedena iVnciguerrina rečenica mogla se ispravno prevesti na hrvatski jezik otprilike ovako:

»... otok se jednim rtom približava kopnu na udaljenost manju od pola milje.«¹¹

Tu ne može biti govora ni o kakvom mostu, ne postoji nikakva mogućnost da se izrodi takvo značenje! Riječ »stringesi« znači zapravo »stisla se«. »Spaja se« odgovara talijanskom »congiungesi«, ili »collegasi«. Međutim, takve izraze Vinciguerra nije upotrijebio. Jednako tako nije upotrijebio ni izraz »PONTE« (imenica muškog roda) u značenju »most«, već izraz »PONTA« (imenica ženskog roda) u već navedenom značenju.

IV

Kao što Vinciguerra nigdje nije spomenuo postojanje nekog mosta između Krka i kopna, ne spominju ga ni drugi pisci, ni jedan vjerodostojan izvor, iako ih je mnogo. Ni jedna geografska karta nema zabilježen taj most. Nije ga u svoje karte ucrtao ni Dubašljan Ivan Klobučarić, čiji su kartografski radovi bili vrlo cijenjeni na Gradačkom dvoru, a danas se mogu naći u Gradačkom arhivu. Brojni su njegovi crteži upravo ovog dijela Kvarnerskog zaljeva (vidi priložene crteže) no na njima ne nalazimo ni traga nekom mostu. Kao Bodul on bi za takvu znamenitost sigurno znao i prikazao je. Premostiti takav kanal predstavlja i danas ozbiljan tehnički i konstrukcioni problem. Ništa manji problem nije ni namicanje potrebnih financijskih sredstava za takav pothvat. Povijesni izvori, a oni nisu rijetki, šute o nekom mostu između Krka i kopna.¹² Iz Ljubićevih »Listina« i »Izvještaja« jasno proizlazi da su knezovi Krčki bili u stalnim financijskim teškoćama. Kako bi oni mogli namaknuti sredstva za takvo gigantsko djelo?

Nedvojbeno je, dakle, i na osnovi navedenih činjenica potpuno jasno da most između Krka i kopna nije nikada postojao. On je nastao jedino u mašti onih koji su talijansku imenicu ženskog roda »ponta« ili »punta« pretvorili u imenicu muškog roda »ponte«. Međutim, takvo maštanje vrlo je blisko neznanju, odnosno nepoznavanju talijanskog jezika.

V

Budući da koncepciju o postojanju mosta između Krka i kopna obrazlaže i brani samo S. Frančišković, njegovu pisanju o »mostu« treba posvetiti malo više pažnje. Htio bih upozoriti na to da je stav Frančiškovića u osnovnom tekstu njegova rada odlučan i nepokolebiv, a da

u tekstu pod crtom, tj. u primjedbama koje prosječni čitalac manje pažljivo čita, tu koncepciju o mostu tek nastoji održati i sačuvati.

S. Frančišković ističe najprije »... *manje je poznato da je već prije 1480. god. upravo u tom dijelu, gdje se otok najviše približio hrvatskom kopnu, bio izgrađen most preko mora...*« Frančiškoviću je poznato čak i vrijeme kada je taj *most* postojao »... već prije 1480...«, ma da nije odredio tačnije kada to »prije 1480. g«. Kao razlog za građenje tog *mosta* Frančišković navodi »živ saobraćaj«, i to »već u doba frankopan-skog gospodstva«. Nešto niže Frančišković tvrdi da taj *most* »nije bio potreban mletačkoj privredi«. Ostaje da je bio potreban u lokalnom prometu između otoka i kopna. Pa tko je onda mogao u to doba iznaći ogromna sredstva da ih uloži u taj *most*? Grad Rijeka, u koji se stjecala trgovina već u toku 13. stoljeća, pa je Venecija u svom Velikom vijeću u više navrata morala donositi zaključke da se pošalju ratni brodovi da spriječe tu trgovinu Rijeke koja je štetila mletačkim interesima, ta Rijeka nema dovoljno sredstava sve do početka 17. stoljeća da premosti malu Rječinu i tako olakša živ, doista živ, promet prema Crikvenici, Novom i Senju. Most na Rječini četrdesetak je puta manji od onog o kom govori Frančišković, a poteškoće gradnje jednog mosta rastu s njegovom dužinom.

Jedino svjedočanstvo koje navodi S. Frančišković o *mostu* između Krka i kopna »preko tzv. *Burnog kanala*« *iznosi glasoviti A. Vinciguerra*«. Međutim, S. Frančišković nije ni pokušao da prevede tu, za njega (S. Frančiškovića) tako važnu rečenicu, to »**svjedočanstvo**« o »**mostu**«. Da ju je pokušao prevesti, ipak bi vjerojatno uvidio da Vinciguerra uopće ne spominje nekakav »most«. Taj »most« nije nikada postojao, a riječ »ponta« koju Vinciguerra upotrebljava nije nikada ni jednom Talijanu značila »most«!

Zbog toga je što se tiče »mosta« jedina tačna konstatacija S. Frančiškovića: »*Nije poznato kad je taj most srušen.*« Nešto što nikada nije postojalo ne može se ni srušiti!

Prema osnovnom tekstu Frančiškovićeva članka očito je da je on potpuno uvjeren u postojanje »mosta«. Međutim, sudeći po drugom stavu primjedbe 15¹³ Frančišković se povlači i njegova konstrukcija »mosta« nije više tako čvrsta. Najednom postaje »razumljivo«... »da se ovdje ne radi o mostovnoj konstrukciji današnjeg tipa, već vjerojatno o neke vrste primitivnom trajektu...« U tom sitno pisanom tekstu Frančišković nalazi izlaz za spasavanje svoje konstrukcije »mosta«, koji tu najednom postaje »vrst primitivnog trajekta«. Koji to tekst izvora dopušta da se »most« pretvara u »trajekt«? Zar je Frančišković možda našao, i opet u Vinciguerre, neki takav termin »sumnjiva značenja«? Koja je to »licentia« koja dopušta da se od »mosta« načini »primitivni trajekt«. Zar je možda talijanski jezik tako siromašan da nema određenog termina za »trajekt«?

Razlog zbog kojeg je S. Frančišković počeo odustajati od svoje konstrukcije »mosta« nalazim u ove dvije rečenice navedenog drugog stava

primjedbe 15: »Postoji još i mišljenje da se pod mletačkim izrazom »ponta« u citiranom tekstu ima razumjeti izbočina u more (rt, punta).«

Da, na kraju krajeva, »postoji još i mišljenje...« To mišljenje čuo je S. Frančišković prvi puta od glavnog urednika »Krčkog zbornika«, kada mu je saopćio primjedbe recenzije njegovog članka što sam je izradio na molbu redakcije »Krčkog zbornika«. No, on savjeta recenzen- ta nije poslušao, nego je, eto, tek u sitnoj primjedbi 15, spomenuo »još i mišljenje« da »ponta« nije most, itd.

I na kraju, »dulcis in fundo«! S. Frančišković »to mišljenje« kratko- putno pokapa ovom rečenicom: »Međutim, pod tom pretpostavkom citi- rana rečenica A. Vinciguierre gubi svoj smisao.« Pretpostavka da je tač- no mišljenje da »ponta« znači »izbočinu u more ili rt« uništila bi, po S. Frančiškoviću, smisao citirane rečenice A. Vinciguierre, tj. smisao što ga je navodno toj rečenici dao Vinciguerra!

Da »pontA« nije »pontE« nije neko mišljenje, već znanje, poznavanje talijanskog jezika. Usljed toga smisao što ga S. Fran- čišković silom želi dati Vinciguerrinoj, a taj Fran- čiškovićev smisao je pogrešan jer počiva na nepo- znavanju talijanskog jezika.

Slučaj »mosta« između Krka i kopna što ga je nakon Klaićeva ot- krića nanovo potegao i branio S. Frančišković morao je biti tako opširno obrađen upravo zato što ga je S. Frančišković tako uporno za- stupao,¹⁴ i na njega skrenuo pažnju.

Prema tome, pothvat premošćenja tjesnaca između otoka Krka i kopna nema presedana. Priznanje njegovim graditeljima neće biti po- mućeno ishitrenim »mostom« koji nikada nije postojao.¹⁵

BILJEŠKE:

¹ Vidi citirani Zbornik i članak na str. 50.

² Isti Zbornik na str. 268.

^{2a} Isti Zbornik na str. 283.

³ Vidi, Novi list, Rijeka, 18—19. jula 1970. str. 24.

⁴ S. Frančišković nepotpuno citira u svojim bilješkama uz članak *Mle- tačko gospodarenje šumama otoka Krka* ovo djelo Vj. Klaića.

⁵ Vj. Klaić, navedeno djelo str. 32, i bilješka 46 na str. 304 istog djela.

⁶ S. Frančišković nepotpuno citira i Ljubićeve *Commissiones*.

⁷ Vidi, na primjer, rječnik P. E. Dabovich, *Nautisch-technisches Wörterbuch der Marine*, Erster Band, Pola 1883, str. 864—865.

⁸ Vidi, F. Palazzi, *Novissimo dizionario della lingua italiana*, Milano 1942, str. 896—897.

⁹ Tekst u prijevodu: »Geografski termin, vrlo izdužena izbočina neke obale u more: rt Sv. Marije od Leuke«.

¹⁰ Na primjer, N. Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Mila- no 1932, na str. 1225 objašnjava pojam PUNTA, pored ostalog i kao mornarič- ki termin ovako: »Niska, duga i oštra izbočina kopna u more« (»Sporgenza bassa, lunga e acuta di terra in mare.«)

¹¹ Doslovniji bi bio prijevod:

»... i stiska se (otok Krk: op. Klen) s kopnom na jednoj izbočini na udaljenost manju od pola milje...«

¹² Vidi, na primjer, Šime Ljubić, *Commissiones et relationes venetae*, sv. III, Zagreb 1880, str. 22—23, 41, 45, 58—64, 131—132, 136—141 itd. Zar se nitko od mletačkih funkcionera i krčkih providura koji su pisali izvještaje o Krku u 16. stoljeću, a objavljuje ih Ljubić na navedenim mjestima, nije sjetio da spomene taj čudesni »most«?

Zbog krivog prevođenja izraza »ponta« i sam Vj. Klaić je u spomenutom djelu o krčkim knezovima došao u kontradikciju s činjenicama. Na stranici 282 tog djela Klaić opisuje kako kapetan Blaž Magjar mora pristati na sve uvjete Mlečana »... da se oslobodi nesrećnoga otoka...« odnosno da ga Superancije **brodovima** preveze u Vinodol i Senj. Kako to? Zar ne postoji više »most« što ga je Klaić ranije spomenuo u istom djelu. Prema Vinciguerrinom pisanju, a Frančiškovićevom i Klaićevom tumačenju riječi »ponta«, taj bi »most« morao postojati upravo u to vrijeme. Vinciguerra opisuje sukob s Magjarom u svom pismu nakon što se zbio događaj, a pišući o »ponti« upotrebljava prezent, što znači da je ta »ponta« postojala upravo u njegovo, Vinciguerrino, Magjarovo i Superancijevo vrijeme.

¹³ Vidi, S. Frančišković, navedeni članak u Krčkom zborniku sv. 1, Krk 1970, str. 283.

¹⁴ Dok su Ratimir Kalmeta i I. Flod samo prenosili tvrdnju o »mostu« između Krka i kopna, iako se nisu od nje ogradili, dotle S. Frančišković tu tvrdnju i brani, mada je bio upozoren na njenu netačnost.

¹⁵ Kao recenzent članka S. Frančiškovića smatrao sam svojom dužnošću prema »Krčkom zborniku« i njegovim čitateljima da Frančiškovića upozorim na netačnost izvođenja tvrdnje o postojanju »mosta« između Krka i kopna. Budući da je on svoju tvrdnju u objavljenom članku još i pojačao, morao sam neumjesnost te tvrdnje opširnije dokazivati.

Ma da u Frančiškovićevom članku nalazim i drugim nedostataka, ograničio sam se ovdje na osvjetljavanje samo ove eklatantne netačnosti o »mostu«.

Résumé

SUR L'ANCIEN »PONT« ENTRE L'ÎLE DE KRK ET LA TERRE FERME

Vj. Klaić a été le premier qui dans son oeuvre **Krčki knezovi Frankopani (Les princes Frankopan de Krk)** (tome I, Zagreb 1901, p. 32) traduisait de façon erronée le terme »una ponta« dans une lettre de A. Vinciguerra (Šime Ljubić, *Commissiones et relationes venetae*, I, Zagreb 1876, p. 92) par le terme »le pont«. Dans les derniers temps cette traduction inexacte a été acceptée par plusieurs auteurs. C'est Stjepan Frančišković qui persiste avec l'insistance sur cette traduction erronée (dans l'article »**L'exploitation vénitienne des forêts de l'île de Krk**«, Krčki zbornik, tome I, p. 268/en prétendant même que la traduction du terme »una ponta« ou »una punta« par le terme »cap« ou »saillie« n'est qu'une »opinion«.

L'auteur attire l'attention sur cette erreur en rappelant que la signification exacte du terme en question se trouve expliquée d'une manière claire et indubitable dans tout dictionnaire de la langue italienne, même le plus modeste.

En outre, l'auteur affirme que personne, excepté Klaić et dans les derniers temps Frančišković, Kalmeta et Flod, dans la lettre de Vinciguerra n'a pas trouvé la nouvelle concernant »le pont« entre l'île de Krk et la terre ferme.

Ce »pont« n'a pu être construit à cause des possibilités techniques insuffisantes et manque de ressources matérielles.

Traduit par Oskar Kisić

KRČKI ZBORNIK

2

**KRK
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 2

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ
PETAR STRČIĆ (glavni urednik)
RIKARD ŽIC
RUDOLF ŽIC

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Slika na koricama: MILA KUMBATOVIĆ (Motiv grba Omišlja)